

ZOBOWIĄZANIE CUDZOZIEMCA DO POWROTU A OCHRONA JEGO ŻYCIA RODZINNEGO

1. Uwagi wstępne

Wolność przemieszczania się związana jest z poszanowaniem godności człowieka, możliwością jego rozwoju osobistego, ale także z utrzymaniem pokoju na świecie (nieznajomość skutkuje nieufnością) czy rozwojem gospodarczym¹. Już w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka², w art. 13 zawarte zostało prawo do swobodnego poruszania się i wyboru miejsca zamieszkania wewnątrz kraju, wyjazdu za granicę i powrotu do swojej ojczyzny. W ślad za Deklaracją, podobne prawo zostało ustanowione m.in. w Międzynarodowym Pakcie Praw Obywatelskich i Politycznych³ i Protokołach nr 4⁴ i nr 7⁵ do Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności⁶, z tą jednak różnicą, że te trzy akty gwarantują swobodę poruszania się wyłącznie osobom legalnie przebywającym w granicach danego kraju⁷.

Możliwość wskazania, kto jest uprawniony do przebywania na danym terytorium, stanowi przejaw suwerenności państwa. Niezbędne

---

* Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Wydział Prawa i Administracji, al. Niepodległości 53, 61-714 Poznań, e-mail: m.dziejyc@icloud.com.

¹ Z. Kędzia, *Wolność przemieszczania się* [w:] *Prawa człowieka. Model prawny*, red. R. Wieruszewski, Wrocław-Warszawa-Kraków 1991, s. 442–443.

² Powszechna Deklaracja Praw Człowieka przyjęta i proklamowana dnia 10 grudnia 1948 r. przez Zgromadzenie Ogólne ONZ, Rezolucja 217 A (III).

³ Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r. (Dz.U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167) – dalej: MPPOiP.

⁴ Dz.U. z 1995 r. Nr 36, poz. 175.

⁵ Dz.U. z 2003 Nr 42, poz. 364.

⁶ Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284) – dalej: EKPC.

⁷ A. Michalska, *Prawa człowieka w systemie norm międzynarodowych*, Warszawa-Poznań 1982, s. 143–144.

jest jednak zapewnienie minimalnego poziomu ochrony praw cudzoziemca, który spełnia warunki zgodnego z prawem pobytu⁸. Z postanowień art. 13 MPPOiP i niemal bliźniaczego art. 1 Protokołu nr 7 do EKPC wynika, że taki cudzoziemiec może zostać wydany, jeżeli decyzja będzie miała podstawę ustawową, a samemu zainteresowanemu zapewni się możliwość przedłożenia swoich argumentów, bycia reprezentowanym przed właściwym organem albo osobą lub osobami wyznaczonymi przez ten organ oraz prawo do ponownego rozpatrzenia jego sprawy, choć w przypadku, gdy sprzeciwiają się temu „względy bezpieczeństwa państwowego”, wskazane gwarancje proceduralne mogą zostać uchylone. Z kolei art. 2 Protokołu nr 4 do EKPC wskazuje dodatkowo na ograniczenia wynikające z konieczności zapewnienia bezpieczeństwa publicznego, utrzymania porządku publicznego, zapobiegania przestępczości, ochrony zdrowia lub moralności lub ochrony praw i wolności innych osób. W sytuacji, gdy istnieje problem związany z oceną legalności pobytu danej osoby, prowadzone wobec niej postępowanie powinno być objęte wskazanymi gwarancjami⁹. Należy jednak wskazać, że decyzja o wydaleniu cudzoziemca legalnie przebywającego na terytorium danego państwa powinna mieć charakter wyjątkowy¹⁰.

Postanowienia prawa międzynarodowego chronią więc cudzoziemca przed wydaleniem bezprawnym i nie zapewniają ochrony w przypadku naruszenia prawa państwa związanego z zasadami wkraczania na jego teren¹¹. Gwarancje te mają więc wyłącznie wymiar proceduralny, a nie materialny – w tym zakresie postanowień, z uwagi na wspomnianą już suwerenność państw, nie zawiera żaden z aktów prawa międzynarodowego. Może się jednak okazać, że z uwagi na ogólny kontekst danego aktu i konieczność jego przestrzegania, władze danego państwa będą

---

⁸ Z. Kędzia, *Prawo cudzoziemca do ochrony przed wydaleniem z kraju legalnego pobytu* [w:] *Prawa...*, s. 485–487.

⁹ B. Gronowska, *Wydalenie cudzoziemców – wybrane problemy międzynarodowych standardów praw człowieka oraz prawa polskiego* [w:] *O prawach człowieka w podwójną rocznicę paktów. Księga pamiątkowa w hołdzie profesor Annie Michalskiej*, red. T. Jasudowicz, C. Mika, Toruń 1996, s. 201.

¹⁰ Z. Kędzia, *Wolność...*, s. 489–496.

¹¹ J. Białocerkiewicz, *Status prawny cudzoziemca w świetle standardów międzynarodowych*, Toruń 1999, s. 373.

obowiązane do pozostawienia danego cudzoziemca na swoim terytorium, przykładowo, w kontekście EKPC, z uwagi na konieczność ochrony prawa do życia (art. 2), wolności od tortur (art. 3) czy nienaruszania życia rodzinnego lub prywatnego (art. 8).

1.1. Cudzoziemiec

Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach¹², jak wskazuje już sam tytuł tego aktu, reguluje status szczególnych podmiotów przebywających na terytorium Polski. Zgodnie z art. 3 pkt 2 u.c., określenie „cudzoziemiec” oznacza „każdego, kto nie posiada obywatelstwa polskiego” – będą to więc zarówno osoby posiadające wyłącznie inne obywatelstwo, jak i bezpaństwowcy. Z całą pewnością poza zakresem zastosowania u.c. pozostają osoby, które – obok obywatelstwa innego państwa – posiadają także obywatelstwo polskie¹³.

Należy jednak wskazać, że ustawa nie znajduje zastosowania w stosunku do wszystkich osób mieszczących się w zakresie legalnej definicji pojęcia „cudzoziemiec”. Art. 2 u.c. wyłącza bowiem jej zastosowanie w stosunku do: (1) członków misji dyplomatycznych i urzędów konsularnych państw obcych oraz innych osób zrównanych z nimi na podstawie ustaw, umów lub powszechnie ustalonych zwyczajów międzynarodowych; (2) obywateli państw członkowskich UE, państw członkowskich EFTA oraz członków ich rodzin, którzy do nich dołączą lub z nimi przebywają¹⁴.

---

¹² Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz.U. z 2020 r. poz. 35) – dalej: u.c. lub ustawa o cudzoziemcach.

¹³ Wyraźnie wskazuje na to art. 3 ustawy z dnia 2 kwietnia 2009 r. o obywatelstwie polskim (Dz.U. z 2019 r., poz. 730), zgodnie z którym osoba posiadająca, obok obywatelstwa polskiego, obywatelstwo innego państwa ma wobec RP takie same prawa i obowiązki jak osoba posiadająca wyłącznie obywatelstwo polskie i nie może wobec władz RP powoływać się ze skutkiem prawnym na posiadane równocześnie obywatelstwo innego państwa.

¹⁴ W stosunku do tych obywateli znajdują zastosowanie przepisy ustawy z dnia 14 lipca 2006 r. o wjeździe na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, pobycie oraz wyjeździe z tego terytorium obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej i członków ich rodzin (Dz.U. z 2019 r., poz. 293), która w art. 2 pkt 4 wskazuje, że w jej rozumieniu „członek rodziny” to cudzoziemiec (obywatel UE lub nie) będący małżonkiem obywatela UE, jego lub małżonka bezpośrednim zstępny do 21. roku życia lub pozostającym na jego utrzymaniu albo jego lub małżonka bezpośrednim wstępny pozostający na jego utrzymaniu.

1.2. Zobowiązanie cudzoziemca do powrotu

Polska, jako członek Unii Europejskiej, zobligowana jest do przestrzegania wiążących ją aktów normatywnych przyjmowanych przez tę organizację. Szereg z nich reguluje sytuację obywateli państw trzecich przebywających na terenie państw członkowskich UE¹⁵. W zakresie dotyczącym wydalania cudzoziemców, takim aktem jest dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/115/ WE z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie wspólnych norm i procedur stosowanych przez państwa członkowskie w odniesieniu do powrotów nielegalnie przebywających obywateli państw trzecich¹⁶, której postanowienia obecnie są implementowane przez u.c. Zgodnie z założeniami dyrektywy powrotowej, cudzoziemcovi należy najpierw dać szansę dobrowolnego opuszczenia danego terytorium, a dopiero w przypadku niewykonania tego obowiązku – wykonać go przymusowo. Stąd pojawienie się w u.c. nieznanego wcześniej polskiemu prawu procedury, której skutkiem jest zobowiązanie cudzoziemca do powrotu, a nie jego wydalenie, ponieważ w świetle dyrektywy powrotowej (art. 3 pkt 5) „wydalenie” oznacza „wykonanie zobowiązania do powrotu, czyli fizyczny przewóz osoby poza terytorium państwa członkowskiego”¹⁷. Stąd w dalszych rozważaniach w kontekście prawa polskiego i UE pojawiać się będzie pojęcie „zobowiązania do powrotu”, a w przypadku prawa międzynarodowego – „wydalenie”. Należy jednak cały czas mieć na uwadze, że obie te instytucje, mimo różnej nomenklatury, *de facto* pro-

---

¹⁵ Przykładowo: dyrektywa Rady 2004/114/WE z dnia 13 grudnia 2004 r. w sprawie warunków przyjmowania obywateli państw trzecich w celu odbywania studiów, udziału w wymianie młodzieży szkolnej, szkoleniu bez wynagrodzenia lub wolontariacie (Dz. Urz. UE L 375, s. 12); dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/98/UE z 13 grudnia 2011 r. w sprawie procedury jednego wniosku o jedno zezwolenie dla obywateli państw trzecich na pobyt i pracę na terytorium państwa członkowskiego oraz w sprawie wspólnego zbioru praw dla pracowników z państw trzecich przebywających legalnie w państwie członkowskim (Dz. Urz. UE L 343, s. 1).

¹⁶ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/115/ WE z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie wspólnych norm i procedur stosowanych przez państwa członkowskie w odniesieniu do powrotów nielegalnie przebywających obywateli państw trzecich (Dz. Urz. UE L 348, s. 98); dalej: dyrektywa powrotowa.

¹⁷ Oceny instytucji zobowiązania cudzoziemca do powrotu i jej porównania z wcześniejszym polskim ustawodawstwem dokonała A. Narożniak – A. Narożniak, *Zobowiązanie cudzoziemca do powrotu – nowa jakość w polskim prawie o cudzoziemcach? Refleksje o wdrożeniu dyrektywy powrotowej*, SPP 2014, nr 2, s. 155–187.

wadzą do jednego skutku – usunięcia cudzoziemca z terytorium danego państwa.

2. Decyzja o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu

Ustawa o cudzoziemcach w art. 302 ust. 1 zawiera zamknięty katalog przesłanek materialnych stanowiących podstawę do wydania decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu (przesłanki pozytywne). Przy jego tworzeniu polski ustawodawca cieszył się dość sporą swobodą – poza przesłankami wynikającymi z członkostwa Polski w UE i strefie Schengen (wiza Schengen, wpis do Systemu Informacji Schengen, zagrożenie dla stosunków międzynarodowych innego państwa członkowskiego UE) miał możliwość jego dowolnego ukształtowania. Takiej swobody nie ma jednak organ wydający rozstrzygnięcie w sprawie¹⁸ z uwagi na zawarte w przepisie wyrażenie „decyzję (...) wydaje się”, co potwierdził WSA w Warszawie, który wskazał, że „(...) decyzja o zobowiązaniu do powrotu jest decyzją związaną (...). Organom nie pozostawiono zatem uznania, czy w razie zajścia okoliczności określonych w art. 302 ust. 1 ustawy o cudzoziemcach można zastosować ten środek prawny kierując się np. względami słuszności”¹⁹. Od wydania rozstrzygnięcia można odstąpić jedynie w sytuacji, gdy występuje choć jeden z ustawowych wyjątków pozwalających na odstąpienie od wydania takiej decyzji (przesłanki negatywne).

Możliwe jest jednak, że podczas prowadzenia postępowania, nawet jeżeli w danej sprawie występuje któraś z przesłanek pozytywnych, znajdzie zastosowanie art. 356 ust. 1 u.c., który nakazuje organowi wydać decyzję odmawiającą zobowiązania do powrotu. Stanie się tak, gdy

---

¹⁸ Zgodnie z art. 310 ust. 1 u.c. decyzję o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu wydaje komendant oddziału Straży Granicznej lub komendant placówki Straży Granicznej. Organem wyższego stopnia, w rozumieniu ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2019 r., poz. 1133 ze zm.) – dalej: k.p.a., jest Szef Urzędu do Spraw Cudzoziemców (art. 321 u.c.). Art. 329a u.c. pozwala również na wydanie decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych (na wniosek wskazanych w przepisie podmiotów), jeżeli istnieje co do niego obawa, że może prowadzić działalność terrorystyczną lub szpiegowską albo jest podejrzewany o popełnienie jednego z tych przestępstw.

¹⁹ Wyrok WSA w Warszawie z dnia 2 października 2017 r., IV SA/Wa 1378/17 (Lex nr 2400799).

podczas prowadzonych czynności wyjdzie na jaw okoliczność uzasadniająca wydanie zgody na pobyt ze względów humanitarnych z art. 348 u.c., a jedną z okoliczności uzasadniających udzielenie takiej zgody jest ochrona życia rodzinnego lub prywatnego w rozumieniu EKPC. Organ wydający decyzję o odmowie zobowiązania do powrotu powinien zawrzeć w niej również zgodę z art. 348 u.c.

Art. 303 ust. 1 u.c. wskazuje zamknięty katalog przesłanek, gdy mimo wystąpienia podstaw do wydania decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu, postępowania w tej sprawie nie wszczyna się, a wszczęte umarza. Należy mieć także na uwadze, że „okoliczności (...) wskazane m.in. w art. 303 ust. 1 ustawy o cudzoziemcach (...) stanowią wyjątek od zasady wydawania decyzji o zobowiązaniu do powrotu w razie zajścia okoliczności określonych w art. 302 ust. 1 ustawy o cudzoziemcach, nie mogą być one poddawane wykładni rozszerzającej”²⁰. W kontekście ochrony więzi rodzinnych przesłankami negatywnymi są: (1) posiadanie wskazanej już zgody na pobyt ze względów humanitarnych (art. 303 ust. 1 pkt 2 u.c.); (2) uzyskanie przez cudzoziemca zezwolenia z art. 187 pkt 6 u.c., które jest zezwoleniem na pobyt czasowy wydawanym cudzoziemcowi, jeżeli jego pobyt na terytorium RP jest niezbędny z uwagi na konieczność poszanowania prawa do życia rodzinnego w rozumieniu EKPC (art. 303 ust. 1 pkt 3 u.c.); (3) małżeństwo z obywatelem polskim albo cudzoziemcem posiadającym zezwolenie na pobyt stały lub zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego UE na terytorium RP, jeżeli nie sprzeciwiają się temu względy obronności lub bezpieczeństwa państwa lub ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego, chyba że celem zawarcia związku małżeńskiego lub jego istnienia jest obejście przepisów określających zasady i warunki wjazdu cudzoziemców na terytorium RP, ich przejazdu przez to terytorium, pobytu na nim i wyjazdu z niego (art. 303 ust. 1 pkt 4 u.c.).

W sytuacji, gdy decyzja o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu została wydana, znaleźć zastosowanie mogą art. 306 u.c., art. 330 ust. 1 u.c. albo 356 ust. 2 u.c.

---

²⁰ Tamże.

Pierwszy z nich przewiduje wygaśnięcie z mocy prawa decyzji m.in. w sytuacji, gdy cudzoziemiec uzyskał zezwolenie z art. 187 pkt 6 (art. 306 pkt 2 u.c.). Jak wskazuje P. Dąbrowski: „Realnie zastosowanie przepisu należy łączyć z sytuacją, gdy do wydania decyzji wobec cudzoziemca dojdzie już po wydaniu ostatecznej decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu. (...) wobec braku zawężenia w przepisie podstawy wygaśnięcia do decyzji ostatecznych, można sformułować pogląd, iż wygaśnięcie może dotyczyć także decyzji nieostatecznych”²¹.

Drugi z przepisów zakazuje wykonania ostatecznej, będącej w obiegu prawnym decyzji powrotowej, wskazując, że decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu nie wykonuje się, m.in. gdy: (1) toczy się wobec niego postępowanie w sprawie udzielenia mu zgody ze względów humanitarnych (art. 330 ust. 1 pkt 2 u.c.); (2) takiej zgody mu udzielono albo zachodzą przesłanki do jej udzielenia (art. 330 ust. 1 pkt 3); (3) jest on małżonkiem obywatela polskiego albo cudzoziemca posiadającego zezwolenie na pobyt stały lub pobyt rezydenta długoterminowego UE na terytorium RP i nie sprzeciwiają się temu względy obronności lub bezpieczeństwa państwa lub ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego (art. 330 ust. 1 pkt 6 u.c.).

Problematiczną kwestią staje się wskazanie trybu, w jakim organ miałby dokonać postępowania wyjaśniającego w sytuacji, gdy na jaw wyjdzie okoliczność zawarcia przez cudzoziemca związku małżeńskiego – przepis znajdzie zastosowanie jedynie w sytuacji, gdy zawarł go już po wydaniu decyzji, a organ nie może korzystać z ustaleń poprzedzających jej wydanie, ponieważ się zdezaktualizowały. Rozwiązaniem może być wszczęcie z urzędu postępowania z art. 356 ust. 2 u.c. w sprawie udzielenia zgody na pobyt ze względów humanitarnych (a jak wskazano wyżej – takie postępowanie blokuje możliwość wykonania decyzji powrotowej) albo na podstawie art. 162 § 1 pkt 1 k.p.a., stwierdzenie wygaśnięcia decyzji²².

---

²¹ P. Dąbrowski [w:] *Ustawa o cudzoziemcach. Komentarz*, red. J. Chlebny, Warszawa 2015, s. 718.

²² Tamże, s. 755–756.

3. Życie rodzinne

Jak już zostało wspomniane wcześniej, u.c. wprowadza szereg rozwiązań zawartych w unijnych aktach prawnych, których celem jest ujednoczenie uprawnień obywateli państw trzecich przebywających na terytorium Unii Europejskiej, w tym dyrektywę powrotową, która w art. 5 wskazuje, że państwa członkowskie, implementując jej postanowienia, należycie uwzględniają stan zdrowia cudzoziemca, zasadę *non-refoulement*²³, dobro dziecka oraz życie rodzinne osoby nielegalnie przebywającej w danym kraju. Swoistym rozwinięciem tego artykułu jest motyw 22. preambuły do dyrektywy powrotowej, który nie pozostawia wątpliwości, w jaki sposób należy interpretować dwa ostatnie pojęcia. Przypomina on bowiem o zobowiązaniach państw wynikających z Konwencji o prawach dziecka²⁴ oraz EKPC wskazując, że i dobro dziecka²⁵ i życie rodzinne powinny być „kwestią nadrzędną dla państw członkowskich przy wprowadzaniu w życie niniejszej dyrektywy”.

Nie sposób stwierdzić, czy polski ustawodawca zdecydowałby się na bezpośrednie wprowadzenie ochrony życia rodzinnego i dobra dziecka w u.c., gdyby nie zostało to narzucone w dyrektywie. Pewne jest jednak to, że choć do 29 maja 2008 r. przepisy szeroko rozumianego polskiego

---

²³ Zasada ta została wyrażona wprost w art. 3 Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 10 grudnia 1984 r. (Dz.U. z 1989 Nr 63, poz. 378). Zakazuje ona wydalania, zwracania lub wydawania innemu państwu danej osoby, jeżeli istnieją poważne podstawy, by sądzić, że może jej tam grozić stosowanie tortur.

²⁴ Konwencja o prawach dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r. (Dz.U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526). Konwencja o prawach dziecka została ratyfikowana przez wszystkie państwa należące do UE, <http://indicators.ohchr.org>, 18.11.2018.

²⁵ Art. 3 ust. 1 Konwencji o prawach dziecka stanowi, że „We wszystkich działaniach dotyczących dzieci, podejmowanych przez publiczne lub prywatne instytucje opieki społecznej, sądy, władze administracyjne lub ciała ustawodawcze, sprawą nadrzędną będzie najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka.” M. Freeman wskazuje na 5 argumentów przemawiających za nadrzędnym stawianiem dobra dziecka: 1) dzieci posiadają prawo do priorytetowego traktowania ich dobrostanu; 2) dzieci są bardziej wrażliwe, podatne na zranienie; 3) dzieciom należy dać szansę na dobre wejście w dorosłość; 4) dzieci są kształtowane przez dorosłych; 5) „argument z Salomona”: osoby będące rodzicami są gotowe poświęcić własne interesy interesom swoich dzieci. M. Freeman, *Article 3. The Best Interest of the Child* [w:] *A Commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child*, red. A. Alen [i in.], Leiden 2007, s. 40–41.

prawa o cudzoziemcach nie zawierały analogicznych postanowień²⁶, fakt obowiązywania w Polsce EKPC był uwzględniany przez sądy administracyjne w sprawach wydalenionych, które – powołując się bezpośrednio na postanowienia Konwencji – rozpatrywały skargi na decyzje organów Straży Granicznej²⁷.

3.1. Ochrona życia rodzinnego

Ustawa o cudzoziemcach w art. 187 pkt. 6 nie precyzuje pojęcia „rodzina” czy „życie rodzinne”, wskazując jedynie, że ma być ono poszanowane i definiowane w rozumieniu EKPC. W innych krajowych aktach prawnych także nie sposób odnaleźć taką definicję, jednak przedstawiciele doktryny prawa rodzinnego wskazują, że rodziną są małżonkowie wraz z dziećmi (jeżeli je posiadają), nawet pełnoletnimi, jeżeli jeszcze są zależne od rodziców²⁸.

Pojęcie „życie rodzinne” zawarte jest w art. 8 ust. 1 EKPC, konstytuującym także prawo do ochrony życia prywatnego, mieszkania oraz korespondencji. Na gruncie EKPC „życie rodzinne” rozumiane jest autonomicznie – nie musi więc pokrywać się z jego pojmowaniem w danym państwie. Co więcej, rozumienie to ma charakter dynamiczny, związany z zachodzącymi zmianami społecznymi²⁹.

„Poszanowanie” życia rodzinnego cudzoziemca wymaga, aby to życie już faktycznie istniało³⁰, dlatego ustalając, czy w danym przypadku

---

²⁶ Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach (Dz.U. z 2011 r. Nr 264, poz. 1573 ze zm.) w art. 89 ust. 1 pkt. 1 wskazywała, że decyzji o wydaleniu cudzoziemca nie wydaje się, a wydanej nie wykonuje, jeżeli zachodziła zgoda na pobyt tolerowany. Zgodnie z art. 97 ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2018 r., poz. 1109 ze zm.) do momentu wejścia w życie u.c., jedną z przesłanek do udzielenia takiej zgody była konieczność ochrony życia rodzinnego w rozumieniu art. 8 EKPC, z tym, że ta przesłanka została dodana poprzez nowelizację ustawy (Dz.U. z 2008 Nr 70, poz. 416), która weszła w życie 29 maja 2008 r.

²⁷ Np. wyrok NSA z dnia 30 listopada 2005 r., II OSK 1148/05 (Legalis nr 78006); wyrok WSA w Warszawie z dnia 26 kwietnia 2006 r., V SA/Wa 2/06 (Legalis nr 84805).

²⁸ V. Zahurovska, *Naruszenie prawa cudzoziemca do życia rodzinnego na skutek jego wydalenia z terytorium Polski*, PRPCiPH 2015, nr 6, s. 172.

²⁹ L. Garlicki [w:] *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Komentarz do artykułów 1–18*, red. L. Garlicki, t. I, Warszawa 2010, s. 518.

³⁰ Tamże, s. 519.

należy objąć je ochroną, w pierwszej kolejności należy ocenić czy ono w ogóle występuje. ETPC w swoim orzecznictwie posługuje się materialnym, a nie formalnym kryterium³¹, bowiem nie tylko małżeństwo podlega ochronie z art. 8 EKPC. Także związek nieformalny może być uważany za konstytuujący życie rodzinne, szczególnie gdy para wspólnie zamieszkuje³², jest ze sobą od dawna i wykazuje zaangażowanie w związek, np. poprzez posiadanie wspólnego potomstwa czy w jakikolwiek inny sposób³³. Z pewnością rodzinę zawsze będą tworzyć matka, ojciec i zależne od nich dzieci (bez względu na ich pochodzenie – z małżeństwa czy spoza niego, a także z adopcji), gdy korzystają ze wspólnych kontaktów³⁴, także w sytuacji, gdy ma ona jedynie prawny, a nie biologiczny charakter³⁵. Potwierdził to ETPC w wyroku *Abrens przeciwko Niemcom*³⁶, w którym wskazał na istnienie więzi rodzinnej pomiędzy dzieckiem i jego formalnym ojcem, który mieszkał z nim od urodzenia i otaczał ojcowską opieką, a nie między dzieckiem i mężczyzną, który podejrzewał, że jest jego ojcem biologicznym, jednak się nim nie interesował³⁷. Nie oznacza to jednak, że w każdym przypadku więź biologiczna zostaje wyparta przez więź faktyczną – art. 8 EKPC chroni także, w wyjątkowych sytuacjach, potencjalne życie rodzinne, gdy poprzez działanie jednego z rodziców drugi, choć chce, nie ma możliwości utrzymywania kontaktów z dzieckiem³⁸.

³¹ P. Santolaya Machetti, *The right to a private and family life (notably extended right to privacy) (art. 8 ECHR)* [w:] *Europe of Rights: A compendium of the European Convention of Human Rights*, red. J. Garcia Roca, P. Santolaya Machetti, Leiden-Boston 2012, s. 343.

³² Wyrok ETPC z dnia 27 października 1994 r., *Kroon i inni przeciwko Holandii*, nr 18535/91 (HUDOC), § 30.

³³ Wyrok ETPC z dnia 20 czerwca 2002 r., *Al-Nashif przeciwko Bułgarii*, nr 50963/99 (HUDOC), § 112.

³⁴ B. Rainey, E. Wicks, C. Ovey, *The European Convention on Human Rights*, Oksford 2017, s. 370.

³⁵ M.A. Nowicki, *Wokół Konwencji Europejskiej. Komentarz do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, Warszawa 2013, s. 706.

³⁶ Wyrok ETPC z dnia 22 marca 2012 r., *Abrens przeciwko Niemcom*, nr 45071/09 (HUDOC).

³⁷ B. Rainey, E. Wicks, *The European...*, s. 370–371.

³⁸ Przykładowo: gdy biologiczny ojciec nie ma możliwości spotkania z własnymi dziećmi od momentu ich urodzenia z uwagi na działania ich matki oraz ojca prawnego (wyrok ETPC z dnia 21 grudnia 2010 r., *Anayo przeciwko Niemcom*, nr 20578/07, HUDOC) albo gdy biologiczny ojciec nie ma możliwości poznania swojego dziecka, ponieważ matka, bez jego zgody, oddała je do adopcji (wyrok ETPC z dnia 26 maja 1994 r., *Keegan przeciwko Irlandii*, nr 16969/90, HUDOC).

Przez wiele lat ETPC odmawiał stwierdzenia, że stabilne związki tworzone przez partnerów tej samej płci mogą być objęte pojęciem życia rodzinnego, wskazując, że relacje takie chronione są jedynie przez pryzmat życia prywatnego tych osób³⁹. Przełom nastąpił w 2010 roku – w wyroku *Schalk i Kopf przeciwko Austrii* ETPC zauważył, że wiele państw RE zapewniło prawne uznanie par tej samej płci i sztuczne byłoby dalsze utrzymywanie, że pary takie, gdy są w stabilnym, długotrwałym związku i wspólnie zamieszkują, nie mogą cieszyć się życiem rodzinnym, podobnie jak pary heteroseksualne⁴⁰.

Na gruncie orzecznictwa ETPC za stanowiące życie rodzinne zostały także uznane przykładowo relacje pomiędzy dziadkami i wnukami, rodzeństwem (zarówno w odniesieniu do dzieci, jak i osób dorosłych), między daną osobą a dziećmi jej rodzeństwa⁴¹ czy między młodym dorosłym i jego rodzicami⁴².

W kontekście cudzoziemców istotny jest też problem ochrony imigrantów „drugiej generacji”. ETPC, wskazując na ochronę życia rodzinnego, zakazywał wydalenia popełniających przestępstwa m.in. 20-latką obywatelstwa marokańskiego urodzonego i pozostającego wraz z rodzeństwem w Belgii czy głuchoniemego Algierczyka mieszkającego od dzieciństwa we Francji, który z uwagi na swoją niepełnosprawność korzystał z pomocy rodziny. W przypadku tej kategorii migrantów należy jednak jednostkowo badać, czy ochroną powinno zostać objęte życie rodzinne, czy życie prywatne, które obejmuje relacje społeczne także z innymi osobami⁴³.

---

³⁹ M.A. Nowicki, *Wokół...*, s. 708.

⁴⁰ Wyrok ETPC z dnia 24 czerwca 2010 r., *Schalk i Kopf przeciwko Austrii*, nr 30141/04 (HUDOC), § 93–94. ETPC potwierdził swoje stanowisko w wydanym miesiąc później wyroku z dnia 22 lipca 2010 r., *P.B. i J.S. przeciwko Austrii*, nr 18984/02 (HUDOC), § 29–30.

⁴¹ U. Kilkelly, *The right to respect for private and family life. A guide to the implementation of Article 8 of the European Convention on Human Rights*, Strasburg 2003, s. 18, <https://rm.coe.int/168007ff47>, 19.11.2018.

⁴² Wyrok ETPC z dnia 29 stycznia 1997 r., *Bouchelkia przeciwko Francji*, nr 23078/93 (HUDOC), § 41.

⁴³ M.A. Nowicki, *Wokół...*, s. 716–717.

3.2. Wyłączenie ochrony

Należy mieć na uwadze, że samo ustalenie, że dany cudzoziemiec wykształcił na terytorium RP życie rodzinne w rozumieniu EKPC nie stanowi automatycznie bariery niepozwalającej na wydanie decyzji o zobowiązaniu do powrotu – EKPC nie gwarantuje bowiem ochrony życia rodzinnego w wybranym państwie, ale życia rodzinnego w ogóle, niezależnie od miejsca⁴⁴. Zgodnie ze stanowiskiem ETPC np. decyzja o wydaleniu rodzica może zostać wydana i nie będzie stanowiła sama w sobie naruszenia art. 8 EKPC nawet wtedy, gdy jego dzieci mogły legalnie pozostawać w danym państwie, o ile istnieje możliwość wyjazdu wraz z tym rodzicem⁴⁵.

Sam art. 8 EKPC wskazuje, że prawa w nim zawarte nie mają charakteru absolutnego, ponieważ w ustępie 2 została zawarta klauzula imitacyjna. Z przepisu tego wyraźnie wynika, że wszelkie przypadki ingerencji w prawo do ochrony życia rodzinnego powinny zostać ustanowione w ustawie, dążyć do uzyskania uzasadnionego celu oraz być „konieczne w demokratycznym społeczeństwie”. Co do ostatniego z wymogów, ETPC wskazał następujące kryteria podlegające ocenie w przypadku cudzoziemca, który w świetle prawa nie może pozostać na terytorium danego państwa z uwagi na popełnione przestępstwo: (1) natura i waga popełnionego przestępstwa, okres, który upłynął od momentu popełnienia przestępstwa i zachowanie cudzoziemca w tym czasie; (2) długość pobytu cudzoziemca w kraju, z którego ma zostać wydany; (3) sytuacja rodzinna cudzoziemca: czy życie rodzinne ma charakter rzeczywisty, od jak dawna trwa małżeństwo, czy małżonek wiedział o popełnieniu przez niego przestępstwa w momencie zakładania rodziny, czy małżonkowie mają dzieci, a jeżeli tak – w jakim są wieku; (4) obywatelstwo osób zainteresowanych⁴⁶.

W tym miejscu należy wskazać, że w świetle art. 349 ust. 1 u.c. odmawia się ochrony życia rodzinnego poprzez odmowę wydania zgody na pobyt ze względów humanitarnych, jeżeli istnieją poważne podstawy,

---

⁴⁴ B. Rainey, E. Wicks, C. Ovey, *The European...*, s. 391.

⁴⁵ M.A. Nowicki, I. Rzeplińska, *Ochrona praw cudzoziemców w orzecznictwie organów Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, „Palestra” 1998, nr 9–10, s. 115.

⁴⁶ Wyrok ETPC z dnia 2 sierpnia 2001, *Boultif przeciwko Szwajcarii*, nr 54273/00 (HUDOC), § 48.

by sądzić, że cudzoziemiec: (1) popełnił zbrodnię przeciwko pokojowi, zbrodnię wojenną lub zbrodnię przeciwko ludzkości, w rozumieniu prawa międzynarodowego; (2) jest winny działań sprzecznych z celami i zasadami ONZ określonymi w Preambule i art. 1 i 2 KNZ; (3) popełnił na terytorium RP zbrodnię lub, poza tym terytorium, czyn, który jest zbrodnią według prawa polskiego; (4) stanowi zagrożenie dla obronności lub bezpieczeństwa, lub ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego; (5) podżegał albo w inny sposób brał udział w popełnieniu zbrodni lub czynów, o których mowa w pkt 1–3.

Regulację tę należy uznać co do zasady za dobrą, ponieważ nie pozwala na odmowę udzielenia zgody osobie, która popełniła jedynie wykroczenie czy występpek. Problematyczny jest jednak brak wskazania konieczności oceny poszczególnych przesłanek np. pod kątem okresu, który upłynął od popełnienia przestępstwa, co w świetle orzecznictwa ETPC powinno być brane pod uwagę. Może to prowadzić do sytuacji, w której rozwiązanie ustawowe wprowadzające ochronę wynikającą z EKPC równocześnie ją ogranicza.

3.3. Małżeństwo jako szczególna forma życia rodzinnego

Polski ustawodawca zdecydował się na wprowadzenie związku małżeńskiego jako odrębnej materialnej przesłanki negatywnej niepozwalającej na zobowiązanie cudzoziemca do powrotu. Taką decyzję można z jednej strony uznać za zasadną, ponieważ podkreśla fakt, że sam ustrojodawca w art. 18 Konstytucji⁴⁷ zdecydował się na objęcie małżeństwa „ochroną i opieką Rzeczypospolitej Polskiej” także w odniesieniu do cudzoziemców⁴⁸, z drugiej jednak należy pamiętać, że zawarte zgodnie z prawem, autentyczne małżeństwo podlega ochronie jako przejaw życia rodzinnego na gruncie art. 8 EKPC⁴⁹, co prowadzi do niepotrzebnego pokrywania się zakresu zastosowania art. 303 ust. 1 pkt 3 i 4 u.c.

⁴⁷ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.), dalej: Konstytucja.

⁴⁸ B. Banaszak, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 152.

⁴⁹ Wyrok ETPC z dnia 28 maja 1985 r., *Abdulaziz, Cabales and Balkandali przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 9474/81 (HUDOC), § 62. ETPC wskazał także, że państwo nie ma obowiązku prawnego

Za chronione należy uznać jedynie małżeństwo uznawane w Polsce. Zgodnie z Kodeksem rodzinnym i opiekuńczym⁵⁰ związek małżeński może zostać zawarty jedynie przez dwie osoby odmiennej płci⁵¹ – jest to zresztą regulacja zgodna z duchem art. 18 Konstytucji. Oznacza to, że poza zakresem ochrony pozostają związki małżeńskie par jedнопłciowych oraz bigamiczne (choćby były zawarte zgodnie z prawem innego państwa).

Ochrona zgodnego z polskim prawem małżeństwa nie ma jednak charakteru absolutnego, na co wskazuje art. 303 ust. 1 pkt 4, wyłączając spod jej zakresu małżeństwa fikcyjne oraz możliwość pozostawiania na terytorium RP cudzoziemca, gdy sprzeciwiają się temu względy obronności lub bezpieczeństwa państwa, lub ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego.

Zgodnie z art. 326 u.c., w postępowaniu dotyczącym zobowiązania cudzoziemca do powrotu, organ prowadzący postępowanie ustala, czy związek małżeński z obywatelem polskim albo cudzoziemcem posiadającym zezwolenie na pobyt stały lub pobyt rezydenta długoterminowego UE na terytorium RP został zawarty lub istnieje jedynie w celu obejścia przepisów dotyczących cudzoziemców i odsyła w tym zakresie do art. 169 u.c., który zawiera regulacje dotyczące ustalenia, czy małżeństwo nie zostało zawarte dla pozorów. W postępowaniu organ powinien ustalić w szczególności, czy:

- 1) jedno z małżonków przyjęło korzyść majątkową w zamian za wyrażenie zgody na zawarcie małżeństwa (chyba że wynikało to z ugruntowanego w danej kulturze zwyczaju),
- 2) małżonkowie wypełniają prawne obowiązki wynikające z zawarcia małżeństwa⁵²,

---

uznawania małżeństw wyłącznie wyznaniowych, podkreślając jednocześnie, że po spełnieniu określonych przesłanek związek taki należy uznać za tworzący rodzinę i objęty ochroną z art. 8 EKPC. Wyrok ETPC z dnia 2 listopada 2010 r., *Serife Yiğit przeciwko Turcji*, nr 3976/05 (HUDOC), § 90–96, 102.

⁵⁰ Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2019 r., poz. 2086), dalej: k.r.o.

⁵¹ M. Domański, *Komentarz do art. 1 k.r.o.* [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. K. Osajda, Legalis 2018, nb 4.

⁵² Tutaj należy wskazać w szczególności obowiązki wskazane w art. 23 k.r.o., tj. obowiązek wspólnego pożycia, wzajemnej pomocy i wierności.

- 3) małżonkowie zamieszkują wspólnie lub prowadzą wspólne gospodarstwo domowe,
- 4) małżonkowie mówią językiem zrozumiałym dla obojga,
- 5) małżonkowie są zgodni co do dotyczących ich danych osobowych i innych istotnych okoliczności ich dotyczących,
- 6) jedno z małżonków lub oboje w przeszłości zawierali już pozorne małżeństwa (art. 169 ust. 2 u.c.).

NSA wskazał, że organ ma obowiązek ustalenia celu zawarcia związku. Z uwagi na konstytutywny charakter tej czynności należy go badać na datę jej dokonania, a „podjęty i zrealizowany (...) zamiar małżonków co do samego celu zawarcia tego związku, jest okolicznością niepolegającą zmianie przez późniejsze zachowanie małżonków”⁵³. Oznacza to, że małżeństwo zawarte dla pozorów, nawet w sytuacji wytworzenia się z czasem między małżonkami faktycznej więzi, nigdy nie będzie objęte ochroną z art. 303 ust. 1 pkt 4 u.c.

Jeżeli decyzja o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu ma zostać wydana ze względu na obronność lub bezpieczeństwo państwa, lub ochronę bezpieczeństwa i porządku publicznego, automatycznie wyklucza to możliwość zastosowania ochrony cudzoziemca z art. 303 ust. 1 pkt 4, który wyraźnie wskazuje, że stanowi przesłankę negatywną małżeństwa „i nie sprzeciwiają się temu” wskazane względy. Należy jednak zaznaczyć, że wydanie decyzji powrotowej na podstawie art. 302 ust. 1 pkt 9 u.c. organy mają obowiązek wyjaśnienia, dlaczego dane zachowanie zostało uznane za naruszające wskazane w przepisie wartości⁵⁴. W tym kontekście nie będzie wystarczającym przykładowo sam fakt skazania – konieczna jest m.in. analiza jakie przestępstwo zostało popełnione, czy miało to miejsce jeden czy więcej razy, czy zastosowana kara lub środki

---

⁵³ Wyrok NSA z dnia 30 października 2012 r., II OSK 2038/11 (CBOSA).

⁵⁴ J. Wojnowska-Radzińska wskazując na nicistość pojęć: „względny bezpieczeństwa państwowego” oraz „ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego” i pozostawiony w związku z tym luz decyzyjny podmiotom wydającym decyzję o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu, podkreśla znaczenie przeprowadzenia odpowiedniego postępowania wyjaśniającego i właściwego uzasadnienia w tym zakresie. J. Wojnowska-Radzińska, *Zakaz arbitralnego wydalenia cudzoziemców w świetle art. 1 Protokołu nr 7 do EKPC i jego realizacja w polskim prawie i praktyce – wybrane problemy*, RPEiS 2017, nr 79, z. 1, s. 66. Podobnie: wyrok NSA z dnia 22 września 2017 r., II OSK 2127/16 (Lex nr 2401698).

karne spełniły swój cel, a także prognoza, czy cudzoziemiec będzie naruszał porządek prawnym w przyszłości⁵⁵.

Art. 330 ust. 1 pkt 3 wskazuje, że decyzji o zobowiązaniu do powrotu nie wykonuje się, gdy zachodzą przesłanki do udzielenia zgody ze względów humanitarnych (nie ma konieczności, aby ona już została wydana albo w sprawie jej wydania toczyło się postępowanie), a jak już wskazano, taką przesłanką jest konieczność ochrony życia rodzinnego. Może to doprowadzić do dość kuriozalnej sytuacji, w której organ znajduje podstawę do wydania decyzji o zobowiązaniu do powrotu, następnie sprawdza czy nie zachodzi przesłanka związku małżeńskiego uzasadniająca umorzenie postępowania, po czym musi ocenić, czy pobyt cudzoziemca nie będzie sprzeciwiał się względom bezpieczeństwa. Nawet jeżeli tak będzie, to i tak wydana decyzja o zobowiązaniu do powrotu nie będzie mogła zostać wykonana, jeżeli nie spełni ona standardu z EKPC (np. gdy dane przestępstwo, nawet dość poważne, zostało popełnione wiele lat wcześniej, a cudzoziemiec pozytywnie przeszedł przez proces resocjalizacji).

4. Konkluzje

Wprowadzenie do u.c. przesłanki ochrony życia rodzinnego należy uznać za krok w dobrą stronę, mimo że EKPC, jako ratyfikowana umowa międzynarodowa, i tak stanowi część porządku prawnego RP i powinna być stosowana na wszystkich etapach postępowania. W praktyce odpowiednie uregulowanie zawarte w u.c. może pomóc wyeliminować sytuacje, gdy organy administracji publicznej, uwzględniając jako podstawę swoich konkretnych działań jedynie tę ustawę, wydają decyzję o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu bez oceny innych przepisów całego systemu prawnego, w tym tych związanych z międzynarodowymi zobowiązaniami państwa. W efekcie może to prowadzić do zmniejszenia liczby spraw rozpatrywanych przez sądy administracyjne, które odtwarzając na gruncie art. 8 EKPC konieczność ochrony życia rodzinnego, uchylają wydane w postępowaniu administracyjnym decyzje o zobowiązaniu do powrotu. W tym kontekście za zasadne należałoby także uznać

---

⁵⁵ Wyrok WSA w Warszawie z dnia 23 marca 2017 r., II OSK 3278/16 (Lex nr 2394653).

wprowadzenie przesłanki ochrony życia prywatnego, ponieważ ETPC coraz częściej odmawiając ochrony na gruncie życia rodzinnego przyjmuje, że taka ochrona należy się z uwagi na poszanowanie życia prywatnego (np. w związku z silnie wykształconymi więzami z innymi członkami społeczeństwa, niekoniecznie rodziną).

Ochrona wynikająca z art. 8 EKPC z roku na rok zdaje się obejmować coraz to nowe kategorie więzi. Stąd za zasadne należy uznać odwołanie się w u.c. do życia rodzinnego w rozumieniu Konwencji, bez stwarzania ich katalogu konkretnych relacji, który mógłby być aktualny jedynie w niedługim czasie po jego wejściu w życie.

Ustawodawca powinien jednak poddać pod rozwałę konieczność obowiązywania jako przesłanki negatywnej związku małżeńskiego cudzoziemca z osobą, która może legalnie przebywać na terytorium RP, ponieważ prowadzi to do niepotrzebnego pokrywania się z przesłanką ochrony życia rodzinnego na gruncie EKPC. Nawet jeżeli celem ustawodawcy była ochrona więzów rodzinnych jedynie niefikcyjnych małżeństw, które tworzone są przez kobietę i mężczyznę, należy pamiętać, że i tak od 2010 roku związki jednopłciowe chronione są na gruncie Konwencji, a ETPC odmawia ochrony małżeństwom zawartym dla pozorów, jedynie w celu obejścia przepisów migracyjnych⁵⁶.

Streszczenie

Polska, będąca członkiem Unii Europejskiej oraz stroną licznych międzynarodowych traktatów, zobowiązana jest do przestrzegania praw i wolności człowieka wyznaczanych przez standardy ponadnarodowe, które dotyczą także ochrony cudzoziemców. Przepisy ustawy o cudzoziemcach z 2013 r. pozwalają na zobowiązanie cudzoziemca do powrotu po zaistnieniu wymienionych przesłanek pozytywnych, jednak zabraniają tego w przypadku wystąpienia określonych przesłanek negatywnych, którymi są m.in. ochrona życia rodzinnego w rozumieniu EKPC oraz związek małżeński z obywatelem polskim lub cudzoziemcem legalnie

---

⁵⁶ L. Garlicki, *Konwencja...*, s. 520.

pozostającym na terytorium RP. Celem artykułu jest wskazanie, na podstawie orzecznictwa ETPC oraz polskich sądów administracyjnych, jakie relacje kryją się pod pojęciem „życie rodzinne” oraz jakie warunki musi spełniać małżeństwo, aby nie zostało uznane za zawarte w celu obejścia przepisów migracyjnych.

Słowa kluczowe: zobowiązanie do powrotu, cudzoziemcy, życie rodzinne, małżeństwo, Europejska Konwencja Praw Człowieka (EKPC)

The obligation to return the alien and the protection of his/her family life

S u m m a r y

Poland, as a member of the European Union and a signatory of numerous international treaties, is committed to respecting human rights and freedoms based on supranational standards which also apply to the protection of aliens. The provisions of The Aliens Act 2013 allow the state to oblige aliens to be returned to their home state in certain circumstances, but they also forbid such returns in certain conditions, include in order to avoid an infringement of their right to family life within the meaning of the ECHR and their marriage to a Polish citizen or an alien legally staying on the territory of the Republic of Poland. This article discusses, against the background of the jurisprudence of the ECtHR and Polish administrative courts, which relationships are protected by the concept of ‘family life’ and what conditions must be fulfilled by a marriage designed to circumvent migration regulations (so-called ‘marriages of convenience’).

Key words: the obligation to return, aliens, family life, marriage, The European Convention on Human Rights (ECHR)

Maria Dzieżyc

Adam Mickiewicz University, Faculty of Law and Administration,
al. Niepodległości 53, 61-714 Poznań, Poland,
e-mail: m.dziejyc@icloud.com.